

NOVÉ STUDIJNÍ OBORY – NOVÁ POVOLÁNÍ

EDUCATION: NEW STUDY SPECIALIZATIONS AND NEW PROFESSIONS

Slavomíra Ježková

Anotace

Nové informační technologie svou podstatou, svou vlastní slovní zásobou a tím, že jsou předmětem nových studijních oborů, ovlivňují i obecnou slovní zásobu všech jazyků.

Mnoho předmětů, ne-li oborů, je možno studovat pomocí internetu, tedy virtuálně. Tato skutečnost s sebou nese i určité rozšíření stávajících pojmů, vznik nových, změnu stávajících a v neposlední řadě vytvoření celé soustavy jiných pojmenování a termínů.

V oblasti vzdělávání a přípravy na budoucí povolání existuje ve Francii systém hodnocení kvality. V Lotrinsku hodnotí kvalitu Commission régionale de labellisation. Dosud se běžně používalo slovo "label" ve spojení s konkrétními materiálními výrobky (maso, mléko, sýry).

Tato komise udělila statut 12 tzv. "Points d'accès a la Téléformation", ve zkratce P@T. Jejich ustanovení umožní přístup k dalšímu dálkovému vzdělávání lidem jak již zaměstnaným, tak žadatelům o práci. Uvedená střediska se musí ve své práci řídit regionálně zadanými požadavky, tzv. cahiers de charges" (což je další termín známý především z konkrétní materiální výroby, např. mléka a mléčných výrobků).

V takto pojaté odborné přípravě se potom objevují i další termíny a pojmy známé z jiných než výchovně vzdělávacích oblastí.

Z hlediska lexikálního dochází k rozšiřování významů již existujících slov, k přejímání nejen nových slov, nýbrž i nových pojmů v oblasti povolání, na něž tyto nové obory své absolventy připravují.

Vzhledem k mezinárodní spolupráci s francouzskými vysokými školami se v příspěvku za použití synchronního a diachronního postupu analyzují některé z těchto pojmů a termínů.

Summary

New information and communication technologies by their substance, their specific vocabulary and by the fact that they are the subjects of new study specializations also influence the general vocabulary of all languages.

Many subjects, even specializations, can be studied by the Internet, so that virtually. This fact brings also a certain amplification of existing notions, the formation of new ones, the modification of the content of the old ones and not at least the formation of a whole system of other notions and terms.

Taking into consideration the education and preparation for the new professions, there exist a system of quality evaluation in France. At Lorraine the quality is evaluated by the Commission régionale de labellisation. Till then the word "label" was used in relation to concret and material products (meet, milk, cheese). The Commission authorized the titel to 12 so called "Points d'accès a la téléformation", the abbreviation of which is P@T. Their foundation enables the acces to further distance education to people who are employed and also to the applicants for work.

The "Points d'accès" have to observe regionally determined demands, so called "cahiers de charges" (it is another term known mainly from concrete material production (e.g. milk ans milk products).

The specialist preparation and education comprehended in this way can discover other terms and notions known from other than educational and training fields.

From lexical point of view it happens that the meanings are getting broad, the new notions and terms concerning the field of professions for which the new specializations are preparing its graduates are being accepted.

Owing to the fact we are collaborating with a lot of French Universities, this contribution deals with the analysis of some of these terms and notions using the synchronic and diachronic methods.

Klíčová slova

vzdělávání - studijní obor - povolání - čeština – francouzština

Key words

education - study specialization - profession - Czech – French

I. Úvod

Nové informační technologie svou podstatou, svou vlastní slovní zásobou a tím, že jsou předmětem nových studijních oborů, ovlivňují i obecnou slovní zásobu všech jazyků.

Z hlediska lexikálního dochází k rozšiřování významů již existujících slov, k přejímání nejen nových slov, nýbrž i nových pojmů v oblasti povolání, na něž tyto nové obory připravují své absolventy.

Mnoho předmětů, ne-li oborů je možné studovat pomocí internetu, tedy virtuálně. Tato skutečnost s sebou nese i určité rozšíření stávajících pojmů, vznik nových, změnu obsahu starých a v neposlední řadě vytvoření celé soustavy jiných pojmenování a termínů.

II. Cíl a metodika

Uvedeme několik příkladů z praktického života. V první řadě je to samotný základ, tzv. „(nové) informační a komunikační technologie“. Ve francouzštině tomu odpovídá pojmenování „(nouvelles) technologies d'information et de communication“, ve zkratce NTIC. Uplatňuje se jak v základní vysokoškolské přípravě (formation initiale), tak v celoživotním vzdělávání (formation continue).

Ze seznamu uveřejněného ve čtvrtletníku Objectif – Formation en Lorraine č. 29 z listopadu 2002 (Magazine trimestriel d'information sur la formation professionnelle en Lorraine) vyplývají zajímavé informace nejen o povolání, která snadno nacházejí uplatnění na trhu práce. Pro učitele jazyků i pro jazykovědce jsou totiž zajímavé již samotné názvy povolání.

V citovaném čísle bylo uvedeno celkem 80 povolání. Některé názvy pojmenovávají známá tradiční povolání jako: boucher, charcutier, chef de cuisine, couvreur, cuisinier, maître d'hôtel, ouvrier de la maçonnerie, ouvrier du béton, vendeur en alimentation générale. U některých povolání byla uvedena oficiální podoba a v závorce podoba běžně používaná mimo oficiální nomenklaturu. Jsou to názvy pro povolání jako: agent de manipulation et de déplacement des charges = cariste, agent de stockage et de la répartition de marchandises = magasinier. Existence spisovného a hovorového pojmenování je běžná ve všech jazycích. V češtině např. řidič manipulačního vozíku = ještěrkář, oční lékař = očař, prodejce letenek = letenkář atp.

Jiné názvy už napovídají změnu ve vývoji typu práce, pracovní náplně. Často jsou spojena se změnou v obchodní síti a byla vyvolána zavedením a prosazením se velkých nákupních středisek a obchodů: *chef de rayon hors produits frais*, *chef de rayon produits frais*, *responsable logistique*. Jiná odkazují na povolání netradiční, teprve se prosazující a vyžadující tudíž i nutnou změnu obsahu přípravy na povolání:

informaticien d'études, informaticien d'exploitation, informaticien expert, organisateur informaticien, spécialiste de la gestion de l'information, technicien de la vente à distance, technicien de la maintenance informatique, télévendeur.

III. Výsledky

Z hlediska tvoření slov zůstávají uchovány nejběžnější tři sufixy, a to:

-eur (télévendeur, poseur, régleur, développeur), *-iste* (réceptionniste d'hôtel, graphiste), *-ien* (mécanicien, technicien).

Sufix *-eur* tak prokazuje svoji životnost. Slouží k vytváření deverbativ a pojmenovává především osobu vykonávající určité zaměstnání, funkci nebo nějakou společenskou činnost. Vývoj substantiv tvořených tímto sufixem zkoumali již před třiceti lety J. a C. Dubois. Porovnáním počtu substantiv ve dvou vydáních slovníku Petit Larousse z let 1949 a 1960 došli k závěru, že vymizelo 243 substantiv označujících povolání osob. Vysvětlují to tím, že jde o povolání již zaniklá nebo teprve postupně zanikající. Z nových substantiv jich 46 slouží k pojmenování strojů či náradí, jen 8 pak k pojmenování povolání. Sufix *-eur* ztrácel i v porovnání se sufixem *-euse*, a to při pojmenování strojů (assembleur – assembleuse) (J. a C. Dubois, 1971).

Sufix *-iste* je velice rozšířený. Používá se jako derivační prostředek u základů substantivních i adjektivních. Ty mohou být jak francouzského, tak cizího původu. Trésor de la Langue Française Informatisé uvádí přes 3000 slov tvořených tímto sufixem.

Třetí částý sufix, *-ien*, se používá k pojmenování povolání, přičemž se vychází z názvu odbornosti či oblasti, v níž se povolání uplatňuje. Lexikální a sémantická analýza substantiv odvozených příponou *-ien* dokazuje, že jde o velmi produktivní sufix již v 19. století. Podle TLFI jím zůstal i ve 20. století. V 21. století nachází široké uplatnění v nově vznikajících vědách spojených právě s novými informačními a komunikačními technologiemi. Např. nyní hojně používané slovo technicien je doloženo již v roce 1836.

IV. Diskuse

U povolání s kratší tradicí je možno pozorovat vícečlenné pojmenování, v němž je základní člen stejný: *agent* (de nettoyage, d'entretien, de sécurité et de surveillance), *attaché* (commercial biens d'équipement professionnels, commercial biens d'équipement professionnels auprès des entreprises), *opérateur* (sur machines outils, transformation des viandes), *poseur* (de fermetures menuisées, de revêtements rigides, de revêtements souples). Tato vícečlenná pojmenování dokazují značnou míru specializace, čemuž by mělo odpovídat vzdělání či příprava „na míru“.

Struktura pojmenování dokládá výraznou tendenci vývoje jazyka pokud jde o těsnost vztahu mezi jednotlivými částmi: v naprosté většině uvedených pojmenování převládá prosté lineární připojení, méně běžné je použití explicitního vyjádření pomocí předložky: *employé de la comptabilité*, *technicien de la vente à distance* proti *charpentier structures métalliques*, *mécanicien véhicules particuliers et industriels*.

V oblasti vzdělávání a přípravy na budoucí povolání existuje ve Francii systém hodnocení kvality. V Lotrinsku hodnotí kvalitu Commission régionale de labellisation. Dosud se běžně používalo slovo „label“ ve spojení s konkrétními materiálními výrobky (maso, mléko, sýry). Tato komise udělila statut 12 tzv. „Points d'accès à la Téléformation“, ve zkratce P@T. Jejich ustanovení umožní přístup k dalšímu dálkovému vzdělávání lidem jak již zaměstnaným, tak žadatelům o práci. Uvedená střediska se musí ve své práci řídit regionálně zadanými požadavky, tzv. cahiers de charges (což je také termín známý především z konkrétní materiální výroby, např. mléka). V takto pojaté odborné přípravě se potom objevují i další termíny a pojmy známé z jiných než výchovně vzdělávacích oblastí:

PAP = projet d'action personnalisé, kdy poradce ANPE může žadateli o místo předepsat požadovanou přípravu,
VAE = validation des Acquis de l'Expérience,
C.E.M. = conception à l'Ecoute du Marché,
FOAD = formation ouverte et à distance,
OPCA = Organismes Paritaires Collecteurs Agréés,
organismes de formation,
organismes certificateurs,
offre modulaire,
pilotage interinstitutionnel,
UC = unités capitalisables,
journée d'APO = accueil, positionnement, orientation.

Podobně jako je známé spojení „agriculture durable“, které svého času vyvolalo mnoho diskusí vzhledem ke vztahu mezi pojmem, termínem a překladem („ce terme, traduction la plus communément admise de l'anglo-saxon „sustainable development“, a été lancé par le rapport Bruntland, remis 1987 à l'Organisation des Nations Unies. Il y est défini comme „un développement qui répond aux besoins du présent sans compromettre les capacités des générations futures à répondre aux leurs.“, LFDM, 324, 79), objevuje se nyní i v oblasti přípravy na povolání termín „formation durable“.

Některá povolání, případně specializace obsahují z jazykového hlediska hybridní formy tolik odsuzovaného „franglais“:

- conseillère en ingénierie de e-formation,
- consultant senior chez ...,
- spécialiste de la mise en oeuvre de solution FOAD / e-formation en entreprise,
- ex-responsable e-learning,
- knowledge management chez ...,
- spécialiste relations internationales en e-learning.

A jak vypadají názvy nových povolání?

- administrateur réseaux (správce sítě),
- gestionnaire parc informatique,
- webdesigner,
- infographiste multimédia,
- webmaster,
- responsable projet informatique.

Uvedme nyní popoisk tři nových, velmi žádaných povolání ve Francii:

1. Le développeur

Un développeur est avant tout un informaticien. Son rôle consiste à élaborer des programmes informatiques en créant selon le type de conception retenue, la solution technique qui permet la réalisation. Ainsi, sa tâche principale est de rédiger les lignes de codes nécessaires à la création de produits off-line (en particulier des CD-ROM) ou on-line (sites Internet) contenant du texte, des images et du son. Travaillant en étroite collaboration avec les graphistes, les rédacteurs et des designers d'interactivité, il est associé au développement d'un projet du début à la fin, depuis l'étude de faisabilité jusqu'à la phase d'essai.

Ses qualités: goût certain pour le travail en équipe, rigueur et méthode, curiosité, capacité à suivre l'évolution des technologies. Il est évidemment très compétent en informatique, mais n'est pas dépourvu de sens artistique.

Sa formation: les entreprises recrutent en priorité des ingénieurs et des diplômés de troisième cycle en informatique. Les titulaires d'un BTS ou d'un DUT informatique peuvent accéder à ce type de poste.

2. *Le web-designer*: un métier très recherché

Dans la jungle du web, les sites qui allient originalité du design et simplicité de la navigation sont plébiscités par les internautes. Imaginer des sites web interactifs, c'est justement la mission du web-designer. Il conçoit l'identité visuelle des sites internet. Sous la direction du webmaster, ce professionnel de l'Internet définit une charte graphique, crée des boutons, des pictogrammes ou encore des bannières. S'il n'est pas forcément informaticien, il doit cependant maîtriser parfaitement le développement dans le domaine du web, les outils de programmation et les logiciels spécifiques (HTML, Flash, Java, Dreamweaver, ou encore Photoshop). Responsable du confort de navigation, il doit également déterminer l'ergonomie du site et bannir les solutions impliquant des temps de chargement trop longs, qui se soldent par la fuite des internautes.

Ses qualités: Sens du relationnel et curiosité.

C'est une fonction que l'on exerce souvent au sein d'une équipe qui comprend des infographistes et des informaticiens, ce qui implique de bonnes qualités relationnelles. La curiosité et la capacité à s'auto-former à de nouveaux outils sont aussi indispensables dans un univers en perpétuelle évolution.

Sa formation: BAC + 2 minimum

Pour devenir web-designer, il faut au minimum un diplôme de niveau bac+2. En règle générale, on recrute des diplômés d'écoles d'arts appliqués, des BTS ou des DUT en informatique ayant suivi une formation complémentaire en graphisme.

3. Un nouveau métier: expert sécurité sur Internet

Virus, tentatives d'intrusion de hackers, espionnage industriel ... la sécurité des réseaux informatiques constitue, avec le développement du Net, un enjeu essentiel. D'après une enquête réalisée par le Club informatique des grandes entreprises françaises (CIGREF), près de la moitié des 110 premières entreprises françaises avaient prévu pour l'année 2000 une augmentation de 10 à 20% de leur budget sécurité. Dans ce contexte, deux métiers connaissent un développement important. Celui de responsable sécurité, d'abord: au sein d'une entreprise, il est chargé de la surveillance et de faire respecter des règles strictes. Celui d'expert sécurité ensuite: chargé d'analyser le système de sécurité existant, il propose des solutions et édicte des règles de fonctionnement.

(in Objectif-Formation en Lorraine, Dossier Form@tice, 2002, č. 29, p. 24-25)

V. Závěr

Vzniklé neologismy jsou slovy odvozenými. V analýze neologismů uvedených poprvé v letech 1986-1990 se ukázalo (Cheol-Hoon Hong, 1997, 16), že 36% z nich jsou slova odvozená a že 23% je odvozeno sufixy. V námi sledované oblasti pojmenování povolání se používají sufixy, které jsou ve francouzštině 20. století velmi rozšířené.

Z hlediska délky substantiv je zajímavé zjištění konstatované již v části La langue française au XX^e siècle zpracovaném pod vedením J. Chauranda, že „le mot est le plus long au XVI^e siècle et le plus court au XVII^e. Il reprend progressivement du volume au XVIII^e, puis au XIX^e siècle, pour revenir à une valeur moyenne au XX^e“ (in: Chaurand, 1999, 689). Podíváme-li se na délku substantiv pojmenovávajících nová povolání, je zřejmé, že alespoň v této oblasti jsou slova delší, ne-li příliš dlouhá. V průměru totiž má francouzské slovo o něco více než čtyři písmena (Chaurand, 1999, 689).

Literatura

1. Objectif-Formation en Lorraine, Magazine trimestriel d'information sur la formation professionnelle en Lorraine, č. 29, 2002, éditée par l'Association Inflor, Metz
2. Alain Rey: Qu'est-ce que le „développement durable?“, Le Français dans le monde, n°324
3. J. et C. Dubois, Introduction à la lexicologie: le dictionnaire, Paris, Larousse, 1971
4. Trésor de la Langue Française Informatisé, <http://atilf.inalf.fr>
5. Hendrich, Tláškal, Kulík, Francouzská mluvnice, Leda, Praha, 2003
6. J.Šabršula, Vědecká mluvnice francouzštiny, Academia, Praha, 1986
7. Cheol.Hoon Hong, Tendances de la néologie par dérivation et par formation au moyen d'éléments gréco-latins, Linguistique, 1997-2, volume 33
8. J. Chaurand sous dir., Nouvelle histoire de la langue française Ed. Seuil, Paris, 1999